

Marko Škorić, Valentina Sokolovska, Žolt Lazar

Tradicija, jezik, identitet

Novi Sad: Mediterran Publishing, 2008, 111 str.

Tradicija, jezik, identitet naziv je trodijelne studije u kojoj su izloženi radovi troje vođanskih sociologa Marka Škorića, Valentine Sokolovske i Žolta Lazara. Radovi su u osnovi prezentacija rezultata treće faze istraživačkog projekta »Multikulturalnost AP Vojvodine kao činilac regionalnog povezivanja u Jugoistočnoj i Centralnoj Evropi« te pojedinih projektnih zadataka koje realizira Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, u okviru projekta iz republičkog programa osnovnih istraživanja »Socijalno-ekonomske i kulturne karakteristike i potencijali Vojvodine kao činilac regionalnog povezivanja i integracije u Evropu«.

U uvodnome te ujedno najopsežnijem dijelu knjige općenito se analizira tradicija kao fenomen, bez posebnog oslanjanja na pojedine primjere ili konkretne tradicije. Posrijedi je opširna, obuhvatna i suvremena teorijska analiza koja nudi odgovore na pitanje što je to zapravo tradicija te zaključuje kako se uz *uobičajene antropološke pretpostavke*, koje većina teoretičara ima o tradiciji, u obzir moraju uzeti i određene *psihološke pretpostavke* (str. 50).

Rad Marka Škorića »Neuspješne konceptualizacije tradicije i potreba za zasniavanjem kognitivne antropološke teorije« prvi je dio studije. Autor, asistent na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, koji se bavi problematikom evolucije, sociološke i antropološke teorije te pseudonautike u društvu i obrazovanju, nastojao je obuhvatiti dosadašnje teorijske konceptualizacije pojma tradicije i upozoriti na njihove nedostatke.

Škorić na početku definira tradiciju kao element historijskoga kontinuiteta ili društvenog nasljeđivanja u kulturi ili s druge strane kao društveni proces preko kojega se taj kontinuitet postiže. Drugim riječima, tradicija se odnosi na kolektivno društveno nasljeđivanje određenih ljudi, kulture, društva ili grupe i predstavlja referentnu točku kolektivnoga identiteta (str. 11). Ističe da je problematika tradicije iznimno kompleksna jer sadržava mnoge druge znanstvene probleme, dok je sam pojam tradicije smatran ili samoevidentnim ili nematerijalnim. Referirajući se na Boyera, dotiče se i fenomena »tradicionalnosti«, koji je također problematičan jer podrazumijeva implicitnu selekciju, odnosno kriterije klasifikacije koji nisu »prirodni« i »samoevidentni« (str. 15). Općenito gledajući, pojam tradicije koristi se za označivanje dvaju prilično različitih fenomena: na usmenu ili pismenu transmisiju vjerovanja, običaja, praksi, koncepcija i tome slično te na skup kulturnih stvari i proces prenošenja kojime se čuvaju. U nastavku analizira najvažnije teoretičare tradicije – Giddensa, Hortona i njegovo neointelektualističko objašnjenje tradicije te Shilsovu sociološku analizu tradicije. Bavi se suvremenim teorijama sociokulturne evolucije poput Dawkinsonove memetike te promatra koncepte tradicionalizma, konformizma, dogmatizma i konzervativizma u kontekstu psiholoških elemenata tradicije.

Valentina Sokolovska također je asistentica na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu te se bavi sociologijom etničkih skupina, akulturacijskim procesima, statistikom i demografijom. U radu »Jezik kao sredstvo njegovanja etničkog identiteta« problematizira odnos jezika i etniciteta. Kao što i sama autorica na početku kaže, jezik je jedan od važnih objektivnih elemenata et-

ničkog identiteta, a njegovo je očuvanje važan segment njegovanja kultura etničkih grupa (str. 59). Postavlja pitanja o prirodi politike društva prema očuvanju manjinskih jezika, koliko će im slobodu pružiti da njeguju svoj materinji jezik, ali i koliko su manjinski narodi spremni prihvatiti većinski jezik i/ili njegovati materinji. Postavlja pitanje vodi li govorenje i prisvajanje drugog jezika etničke grupe samopripisivanju etniciteta ili samo povezivanju jezika sa svim tekućim procesima u zajednici, odnosno u svakodnevnom životu. Na njega autorica pokušava odgovoriti i na teorijskoj i na empirijskoj razini baveći se čimbenicima jezičnog miješanja te fenomenom bilingvizma i diglosije.

Empirijski podaci o sociolingvističkoj slici Vojvodine navedeni u ovom radu otkrivaju mnogo o društvenim i (među)etničkim odnosima u pokrajini. Rezultati su dobiveni analizom sadržaja popisa stanovništva te prije spomenutim istraživanjem koje se, između ostaloga, bavilo proučavanjem problematike funkcionalne podjele jezika. Zanimljivi su podaci prema kojima je, u nekada multilingvističkoj Vojvodini, na pitanje »Govorite li neki od jezika nacionalnih manjina, a koji istovremeno nije i Vaš materinji jezik?« čak 67,4 posto ispitanika odgovorilo negativno. Također, 51,8 posto ispitanika ne smatra da bi pripadnici većinskog naroda trebali učiti jezik nacionalne manjine (etničke skupine) ako žive u njezinu okruženju.

Ovo istraživanje upozorava na prisutnost asimilacijskih procesa, koji se ogledaju u *razvodnjavanju* distinktivnih kulturnih crta. Bitna odsutnost vitalnosti manjinskih jezika pripisuje se činjenici da je broj govornika manji od broja stanovnika koji se opredjeljuju za određenu etničku skupinu. Autorica na kraju zaključuje (str. 87): »...jezici manjinskih naroda upotrebljavaju se najviše unutar primarnih druš-

tvenih grupa, dok se izvan 'rodbinske komunikacije' češće koristi srpski jezik«.

Žolt Lazar docent je na istom odsjeku kao i prethodno dvoje autora. Bavi se uglavnom sociologijom i antropologijom kulture, religije, multikulturalnosti i identiteta. U radu »Teritorijalni identitet, činioci očuvanja kulture i sistem vrijednosti građana Vojvodine« analizirao je podatke anketnih istraživanja iz 2002. i 2006. Istraživana je i interpretirana teritorijalna identifikacija, odnosno stupanj poistovjećivanja građana Vojvodine s različitim teritorijalnim jedinicama (mjestom boravka, lokalnom zajednicom, regijom itd.), za koju autor smatra da može biti vrijedan pokazatelj za razumijevanje drugih varijabli koje se tiču istraživanja odnosa prema sadašnjem stanju i perspektivama u Vojvodini i Srbiji. U tom su svjetlu analizirani i podaci o učestalosti i razlozima putovanja u zemlje Europske unije i zemlje okruženja, doživljavanje Vojvodine i podaci o teritorijalnoj pripadnosti ispitanika. Analize su provedene s obzirom na neke opće demografske karakteristike ispitanika kao što su dob, spol, stupanj obrazovanja, konfesionalna pripadnost i nacionalnost.

Istraživanjem su bila obuhvaćena i pitanja o čuvanju kulture naroda (etničkih skupina) i sustavu vrijednosti Vojvođana. Na kraju rada autor uspoređuje sva tri područja istraživanja – vrijednosti, teritorijalne modele i čimbenike čuvanja kulture te zaključuje da na stavove ispitanika u vezi s izborom modela teritorijalne zajednice i čimbenika čuvanja kulture najviše utječu vrijednosti koje proizlaze iz individualnih karakternih osobina (str. 108).

Ova se studija može okarakterizirati kao teorijsko-empirijska kombinacija promišljanja i analiziranja problema tradicije i tradicionalizma u Vojvodini, jezika kao čimbenika etničkog identiteta i pokazatelja akulturacije te problema teritorijalne

identifikacije i sustava vrijednosti stanovnika Vojvodine.

Iz knjige je vidljiv uloženi napor u slo-
ženo istraživanje i njegovu prezentaciju
putem realnih podataka s terena koji go-
vore o fenomenu identiteta. Bez obzira
na to što u radu možda nedostaje uvodni
dio s malo detaljnijim opisom istraživanja
i projekta koji bi se odnosio na sve auto-
re, ovakav obuhvatni i longitudinalni na-
čin istraživanja svakako je hvalevrijedan
sociološki pothvat.

Margareta Gregurović

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

David Atkinson, Peter Jackson, David
Sibley, Neil Washbourne (ur.)

Kulturna geografija: kritički rječnik ključnih pojmova

Zagreb: Disput d.o.o., 2008, 295 str.

Nedavno objavljena knjiga *Kulturna geografija: kritički rječnik ključnih pojmova* hrvatski je prijevod engleskog izvornika *Cultural geography: a critical dictionary of key concepts*, dopunjen pogovorom Laure Šakaje »Kulturna geografija, ili zašto se stvari na različitim mjestima događaju različito«. Osim urednika, uglavnom geografa (D. Atkinson, P. Jackson, D. Sibley), doprinos su dali i međunarodno priznati socijalni antropolozi, sociolozi, politolozi i stručnjaci kulturnih studija. Iz okupljanja stručnjaka različitih znanstvenih disciplina, što nedvojbeno upućuje na pragmatično shvaćanje pojma interdisciplinarnosti u kulturnoj geografiji, iščitava se želja za uvažavanjem razli-

čitih gledišta o nekom pojmu, otvorenošću prema novim idejama, pogledima i sadržajima te interakcijom raznih znanstvenih disciplina, što rezultira širenjem cjelokupne optike kulturne geografije. Pritom se ipak inzistiralo na primjeni jedinstvenoga kritičkog pristupa kod analize svih pojmova.

Knjiga je koncipirana kao zbornik radova (ogleda) u kojem je na sažet i inovativan način kritički obrađeno 29 pojmova važnih za razumijevanje kulturne geografije. Tako se ondje nalaze objašnjenja i primjeri za bolje shvaćanje nekih geografski relevantnih pojmova, poput kartiranja, kartografije, okoliša, putovanja, turizma i sl., ali i za objašnjenje različitih teorijskih pristupa, poput poststrukturalizma, postmodernizma, kolonijalizma i postkolonijalizma, te proširivanje »polja značenja« pojmova koji zadiru u samu bit kulturne geografije, poput roda, seksualnosti, identiteta, baštine, krajolika, prostora i mjesta.

Ipak, kako i urednici u predgovoru ističu, knjiga nudi objašnjenja samo onih pojmova koje sami smatraju važnima; nikako ne pretendira obuhvatiti sve pojmove koji se pojavljuju u raznovrsnim kulturnogeografskim interesima i predmetima istraživanja, niti žele biti sveobuhvatni i konačni u objašnjenju značenja izdvojenih pojmova. Žele potaknuti kritičko promišljanje, raspravu i razgovor. To čine tako što osvješčuju činjenicu da neke pojmove kojima se svakodnevno služimo i koje doživljavamo kao uobičajene, pa u njihova značenja ne dvojimo, zapravo upotrebljavamo vrlo jednoznačno i površno nemajući pritom na umu da je, ovisno o kontekstu njihove uporabe, riječ o pojmovima znatno složenijega i promjenjivijega značenja. Osim toga cilj im je na što jednostavniji način povezati teorije i ideje s društvenopolitičkim kontekstima u kojima nastaju i